

† ԱՐԻՍՏԱԿԼՍ ԱՐԲԵՊ, ՍԵՂՐԱԿԵԱՆ

(1844—1906)

Մէկը միւսի յետեւից զերեզման են իջնում Հայաստանեայց ա. եկեղեցու արժանաւորագոյն սպասաւորները: Դեռ հազիւ էր լրացել նահապետ եպիսկոպոսի մահուան քառասունըր, երբ Էջմիածնի միաբանութիւնը կորցրեց նաեւ Արիստակէս Արքեպիսկոպոս Սեղրակեանին՝ 62 տարեկան հասակում, մի այնպիսի ժամանակի երբ նրանից զեռ շատ բան էր սպասւում և շատերի աչքը նրա վրայ էր:

1844 թուին ծնուած, պատանի Արիստակէսը իւր կրթութիւնն ստանում է Ս. Էջմիածնի ժառանգաւորաց դպրոցում և 1861 թուին ձեռնադրւում է աւագ սարկաւազ, մանուկ հասակում որոշելով մերժել աշխարհը և անձնական բարիքները, հայրենի եկեղեցուն ծառայելու համար: 1863 թուին ուղարկւում է նա սպասաւորելու Մոսկուայի Հայոց եկեղեցում, որով նրան հնարաւորութիւն է տրւում միևնոյն ժամանակ աւելի կատարելագործելու իւր ստացած ուսումը: Երկար չի մնում Արիստակէս սարկաւազը Մոսկուայում. 1865 թ.-ին նա կրկին Էջմիածնումն է, և արդէն կուսակրօն քահանայի ձեռնադրութիւնն ստացած. մի տարի յետոյ ստանում է նաև վարդապետութեան մասնաւոր աստիճան և 1867 թուականի Հոկտեմբերի 20-ին, զեռ ևս երիտասարդ հասակում, նշանակւում է Ղարաբաղի թեմական առաջնորդի պաշտօնակատար: Սակայն այդ ծանր և պատասխանատու պաշտօնը վարում է նա հազիւ երկու շաբաթ. նոյն թուի Նոյեմբերի 4-ին Սինոդը նշանակում է նրան Տաթևի յաջորդ և այդ պաշտօնը վարում է նա մինչև 1869 թուի ապրիլի 6-ը, երբ Արիստակէս վարդապետը նշանակւում է Հին-Նախիջևանի Ս. Կարապետի վանահայր:

Երբ բացւում է Ս. Էջմիածնի ձեմարանը, Արիստակէս վարդապետը իբրև ժամանակի ղիտուն և ուսուցիչ

միաբաններից մէկը, ուրիշների հետ հիմնադիր երջանկա-
յիշատակ Տ. Գէորգ կաթողիկոսի կոնդակով ուղարկուած
է ձեմարան և նշանակուած Հայոց պատմութեան ուսու-
ցիչ, 1874 թ.-ի Սեպտեմբերի 5-ին:

Սակայն Արիստակէս վարդապետ Սեդրակեանը երկար
ժամանակ ուսուցիչ չէ մնում. 1876 թ.-ի Յուլիսի 23-ին
նշանակուած է Ղարաբաղի թեմի կառավարիչ և ստանալով
իւր եռանդուն ծառայութեան համար իբրև պարզև ծաղ-
կեայ փիլոն կրելու իրաւունք, մեկնում է իւր նոր պաշ-
տօնատեղին, ուր և ստանում է 1877 թուին նաև վար-
դապետական տկանակուռ լանջախաչ կրելու իրաւունք:
1881 թ.-ի Մարտի 3-ին արձակուած է նա իւր պաշտօնից
և նոյն թուին Սինօղի հրամանով նշանակուած է Ս. Գա-
յիանէի վանահայր: Հետեւեալ տարին, 1882 թուի Մա-
յիսի 9-ին, Արիստակէս վարդապետն արժանանում է եպիս-
կոպոսական բարձր աստիճանին և արդէն 1883 թ.-ի Յուն-
ուարի 7-ին հաստատուած է Վրաստանի և Իմերեթիայի
թեմի Հայոց առաջնորդ: Բաւական երկար, մինչև 1889
թուի նոյեմբերի 10-ը, Արիստակէս եպիսկոպոսը մնում է
այդ պաշտօնում և կարողանում է այնքան ղիրք ու հե-
ղինակութիւն ձեռք բերել, որ շատ անգամ հայ թերթե-
րում յիշուել է նրա անունը իբրև Տփլիսի թեմի ամե-
նալաւ առաջնորդի անունը, մանաւանդ նրա անմիջական
յաջորդների օրով, իբրև անպայման կարգապահ և ճշտա-
պահ մի անձնաւորութիւն նա պատկառանք է ներշնչել
իւր շրջապատին ու կարգ ու կանոնի սովորեցրել նրանց,
որոնք մեծ հակումն ունին դէպի անկարգութիւնն ու ան-
ճշտութիւնը: Արիստակէս եպիսկոպոս Սեդրակեանն է հիմ-
նել նաև քահանաների ապահովութեան զանձարանը Տփլիս-
սում: Իւր համակրութիւնն ու սէրն արտայայտելու համար
դէպի իւր առաջնորդը, Տփլիսի ժողովուրդը հրաժեշտի
ժամանակ ներկայացրեց նրան մի բաւական խոշոր գումար,
մօտ 6000 ռուբլի, գործադրութիւնը թողնելով նրա բարե-
հայեցողութեանը:

1891 թուի Սեպտեմբերի 19-ին Արիստակէս եպիսկո-

պոս Սեդրակեանը հաստատուում է Սինօղի անդամ և սկսում է, Հայրապետական Աթոռի թափուր եղած ժամանակ՝ Տեղակալ Երեմիա եպիսկոպոսի օրով շատ մեծ դեր կատարել Ս. Էջմիածնի կառավարութեան գործում: Սինօղի անդամ, միևնոյն ժամանակ նաև ձեմարանի տեսուչ՝ նա մասնակցութիւն ունէր բոլոր գործերի մէջ և ուղղութիւն էր տալիս ամբողջ կառավարութեանը: 1893 թուի Ապրիլի 21-ին Սինօղի օրագրութեամբ նշանակւում է Ս. Շողակաթի վանահայր, բայց հազիւ վանահայրութիւնն ստանձնած, գալիս է ներկայ Վեհափառ Կաթողիկոսի հաստատութեան լուրը, և Յունիսի 21-ին Սինօղը որոշում է, ուրիշների հետ ուղարկել նաև Արիստակէս եպիսկոպոս Սեդրակեանին իբրև պատուիրակ՝ Երուսաղէմից նորահաստատ Հայրապետին Ս. Էջմիածին ուղեկցելու համար:

Էջմիածին վերադառնալուց յետոյ շատ ժամանակ չանցած, 1895⁹⁴ ուսումնական տարուայ սկզբին նա ստիպուած եղաւ հրաժարուել ձեմարանի տեսչութիւնից և այնուհետև քաշուած կեանք էր վարում իւր վաճառքում: մինչև որ 1895 թ.-ին Յունիսի 8-ին հաստատուեց Աստրախանի թեմի առաջնորդ և մեկնեց իւր նոր պաշտօնատեղին, որտեղից այլ ևս վիճակուած չէր նրան Ս. Էջմիածին վերադառնալ: 10 տարուց աւելի կառավարեց նա Աստրախանի թեմը և երա մահն ու թաղումն ապացուցեց, որ Արիստակէս արքեպիսկոպոս Սեդրակեանը կարողացել էր այստեղ էլ սէր ու պատկառանք ներշնչել շրջապատին դէպի իւր անձնաւորութիւնը: Նրա եռանդուն ջանքերին է պարտական Աստրախանի թեմը իւր թեմական գպրանոցը:

Վերջին ամիսները նրան տեսնողները պատմում էին, որ նա շատ դառնացած է եղել ու վշտացած Հայոց եկեղեցու անփառունակ վիճակն ու եկեղեցական կարգ ու կանոնի կատարեալ կազմալուծումը տեսնելով. և ուրիշ կերպ դժուար էր սպասել Հայոց եկեղեցուն հաւատարիմ, Ս. Էջմիածնի հին ժառանգաւորաց դպրոցի ողուով կրթութիւն ստացած մի անկեղծ հոգեւորականից, ինչպիսին էր հանգուցեալ Արիստակէս Արքեպիսկոպոս Սեդրակեանը:

Արիստակէս Արքեպիսկոպոս Սեդրակեանը բացի աչքի ընկնող հասարակական դործունէութիւնից, աշխատել է իւրովսանն ծառայութիւն մատուցանել նաեւ հայկական դրականութեանն ու պատմութեանը: Տեղը չէ այստեղ զնահատութեան ենթարկել հանգուցեալ Սրբազանի դրական և պատմական երկերի արժէքը, ինչ որ կարողացել է, այն է արել նա. և իւր ստացած ուսման համեմատութեամբ բաւական արժէքաւոր են նրա երկերը:

Ինչպէս Արիստակէս արքեպիսկոպոսի ամբողջ դործունէութիւնը, այնպէս էլ նրա դրական աշխատանքները երկու մասի են բաժանուում. հասարակական և ուսումնական: Իբրեւ ջերմ պաշտպան ուսեալ հոգեւորականութիւն ունենալու խնդրին, նա բաւական բան ունի գրած այդ մասին: Աչքի է ընկնում այս մասում նաեւ նրա «ամուսնական խնդիրներ»ի շուրջը գրած գիրքը: Իսկ իբրեւ ուսումնական մարդ նա հաւաքել է ժողովրդական բանաստեղծութեան սիրուն նշխարներ և հրատարակել «Քնար Մշեցոց և Վանեցոց» վերնագրով, թարգմանել է Դրեպերի աշխատութիւնը, գրել է իւր ազգական Յովհաննէս եպիսկոպոս Շահաթունեանցի կենսագրութիւնը և վերջապէս մի ընդարձակ հատոր՝ «Հայաստանեայց եկեղեցու պատկերայարդութիւնը»:

Յաւուում ենք, որ հնարաւորութիւն չունենք տալու հանգուցեալ Սրբազանի ընդարձակ բնութագիրը, որովհետեւ անձամբ ծանօթ չենք եղել նրա հետ. ցանկալի էր, որ այս մահացուցակը գրէր հանգուցեալին մօտիկ ծանօթ և բարեկամ համարուած մէկը, բայց վերջին բոլորին մեզ վիճակուեցաւ այդ պարտքը կատարել: Այսքանը միայն կասենք նրա մասին, որ նա մի լուրջ, սակաւախօս, պարտաճանաչ և պատկառանք ներշնչող անձնաւորութիւն էր: Շատ հետաքրքրական է, որ հանգուցեալ սրբազանը նոյնպիսի տպաւորութիւն է արել երիտասարդ ժամանակի, նուրբ դիտողութեան տէր Վահան վարդապետ Բաստամեանի վրայ: Վերջինս յիշատակարանի մէջ ժամանակի երիտասարդ միաբաններից գովասանութեան արժանի են համարուած միայն երկու հոգի՝ Սուքիաս վարդապետ Պարզեանցը և Արիստակէս վարդապետ Սեդրակեանցը:

Երուանդ վարդապետ.